

Вітька + Галя, або Повість про перше кохання (скорочено)

Валентин Чемерис

Валентин Чемерис

Вітька + Галя, або Повість про перше кохання

Стислий переказ по главам, автор переказу: Світлана Перець.

Частина перша. Дуель

Ех Вітько, Вітько! 25 липня 1964 року в селі Великі Чаплі мала відбутися дуель: о сьомій годині ранку Вітька Горобець з Петром Білим за селом, біля третього колгоспного ставка. Якраз отам, де три плакучі верби, де Вітька потай від рибника витяг на вудку дзеркального коропа, котрого в нього потім украв кіт Васька. Умови дуелі: дистанція - 12 кроків, зброя - вогнепальна, право першого пострілу - Вітька Горобець, секунданти: Федько Котигорошко (старший) та Юрко Гречаний. Ой ти, перше кохання!

Сьогодні субота, вечір. Вітька Горобець стомлено сидить на колоді біля свого двору і слухає свого секунданта - Федька Котигорошка, який радить не спати перед дуеллю цілу ніч. Федька кличе мама їсти кабакову кашу, мусив піти.

Вітька зітхає: може це його остання ніч, а завтра лежатиме з простреленими грудьми. Батько кличе Вітьку спати. Голод бере своє: Вітька випиває молока, хоча не знає, чи перед дуеллю можна пити молоко. У хаті батько сидить біля печі та латає чоботи. Під вусом у нього мигнула ледь помітна іронічна посмішка і зникла. Хлопець хоче спати, але згадує наказ секунданта ходити всю ніч по хаті і думати про даму свого серця. Хлопець натикається на стільці, батько кричить не заступати йому лампу, а мама подумала, що в сина болить живіт. Вона гріє пісок, щоб прикласти до живота. І так, з піском на животі, Вітька засинає.

Хлопцеві чотирнадцять неповних років, він відчайдушно закохався у Гальку Козачок, яка хитро поводила хлопця за носа, а тоді відхилила його перше кохання. А завтра він за неї стрілятиметься. Хлопець і дівчина разом росли, дружили в дитинстві. Може, Вітька закохався тоді, коли Галька навчила його свистіти. У свисті Галька могла заткнути за пояс будь-якого чаплівського хлопця! Одного разу вона так засвистіла, що діда Свирида тіпонуло і оселедці, які він ніс з магазину, не загорнені, опинились у калюжі. На всі Великі Чаплі лунав її свист!..

А скільки з Галькою та з Федьком Котигорошком було зроблено набігів на баштани і сади, скільки передрали гороб'ячих та сорочачих гнізд, скільки перекупалися у ставку, скільки переходили у школу, перехапали двійок, скільки билися і скільки

мирилися... Вітька ніколи й не думав, що в Гальку Козачок можна закохатися! Але одного дня іншими очима глянув на неї: з довгою косою, чорними оченятами, тоненькою шиєю і маленькими грудьми.

Творчі муки Федька Котигорошка

Лихом цивілізованого людства, на думку Вітьки Горобця, були перший зубний біль і перше безнадійне кохання. Сказати про своє кохання Вітька наважився Федькові Котигорошку. Вони були дуже близькі приятелі. Федько вмів тримати язик за зубами. Друзі були не схожі. Вітька - високий, худий, з рідким білявим чубчиком, не міг і хвилини спокійно всидіти на місці. Федько - маленький, товстий, флегматичний, смаглявий (за що прозивали Жучком), мав дванадцять років. Здавалося, що Федько котився на своїх коротеньких ногах. Його сестра працювала в бібліотеці, і він мав можливість читати те, що хотів. Читав багато, романи на сімсот сторінок і особливо любив про кохання.

Федько радив негайно освідчитись у коханні, бо так заведено. Він знав різні способи: від ультиматуму до сліз. Але потім вигукнув, що треба серенаду. Вітька не знав, що це таке. Федько пояснив, що це пісня закоханих, у всіх іспанських романах закохані своїм дамам співають. Федько пообіцяв написати таку серенаду, що Галя сама за Вітькою бігатиме. Саме цього й хотілося Вітьці.

Приятелі подалися під грушу. Тут Федько ліг животом на траву, сунув в рот олівець і задумався. Вітька не міг спокійно всидіти і, схопившись, закружляв навколо товариша. Через кільканадцять нестерпних хвилин Котигорошко прочитав такий вірш:

Дорогая Галя,
Я тебе кохаю.
Серце в грудях б'ється
І до тебе рветься.
В жилах кров вирує
І любов мою нуртує.
Світ мені не милий,
І не милі ріки.
Сам стаю я не свій,
Ти моя навіки,
Я навіки твій.

Вітьці сподобалося, тільки не розумів, чому йому не милі ріки. Федько пояснив, що з чимось же повинне римуватися слово "навіки". Федько ще запропонував пообіцяти у пісні, що носитиме на руках, і ще багато всього пообіцяти. Та Вітька сказав, що обіцяти не треба, бо він нічого не має, лиш десять копійок. Серенаду потрібно було проспівати біля Галиної хати, під самісіньким вікном.

Вітька не вмів співати, лише вмів "Чижик-пижик, де ти був?". Федько зауважив, що з таким репертуаром даму свого серця не завоюєш. Федько рішуче підсмикнув штани (він доношував штани батька, і вони завжди злітали у важливі моменти) і бадьоро сказав, що щось придумують, бо якщо п'яні співають, то закоханим і сам бог велів.

Вирішили хлопці піти разом. Тільки потрібні ще були гітара, сомбреро і місячна ніч. Гітару Вітька взяв у сестри. Із сомбреро вийшла невеличка затримка, але... Федько, покрутившись селом, нарешті прицілився до обійстя діда Свирида і, роблячи вигляд, що він щось загубив на вулиці, закрутився біля тину. А на городі в діда Свирида стояло опудало, яке мало з великими крисами солом'яний бриль. Перелізши через тин, Федько миттю "позичив" в опудала бриль.

Як на гріх, після обіду пішов дощ, і затяглася негода. Як же тепер співати, коли і в рот дощу налле! Вітька з ненавистю позирав на сльозливі хмари, котрі й не думали розходитися над Великими Чаплями, Федько сердито підсмикував мокрі штани.

І на третій день не вигодилося. А тут Федькова сестра почала бідкатися, де це зникла її гітара, і чомусь надто підозріло позирала на Федька. Далі – гірше. Дід Свирид ходив по селу й питався, чи ніхто не бачив, яка це трясця потягла з опудала бриля. Федько по кілька разів на день переховував бриля й гітару.

Та нарешті на п'ятий день дощі вгамувалися. Ще кілька днів чекали місячної ночі, бо Федько авторитетно заявив, що без місяця не те. Одного вечора вигулькнув молодик.

Серенада

І ось та мить настала. Опівночі, як уляглось село, дві постаті нечутно прошмигнули вулицею і спинилися біля очеретяного тину. За тином біліла причілкова стіна, двоє темних вікон мирно позирали собі на вулицю, не підозрюючи ніякої халепи. Над селом влив молодик. Тиша. Тільки чути кумкання жаб.

Федько радив починати. І голову радив вище підносити, бо бриль спадав, і бренькати, як зможе, бо грати Вітька не вмів.

Вітьчина рука смикалась на струнах, але серенада геть-чисто вилетіла з голови, Федько ззаду підказував. Вітька зажмурився і – наче з мосту у воду стрибав – щодуху загорлав:

Дорогая Галя,

Я тебе кохаю.

Серце в грудях б'ється

І до тебе рветься...

Федько злякано кричав: "Соловейком треба заливатися, а ти ревеш, як бугай Кордебалет".

Соловейком Вітька заливатися не міг, а тому й далі кричав під тином скільки було сили:

В жилах кров вирує

І любов мою нуртує...

Вітя спробував було ніжніше, але вийшло голосніше.

Тим часом десь закудкудахкали кури, злякано гавкнув собака. Та Вітька, увійшовши в раж, нічого не чув, а горлав далі свою серенаду. Зненацька рипнули двері і на ганок хтось вийшов.

Федько шепотів, що це Галя.

Вітька, сам себе оглушуючи, піддав жару:

Світ мені не милий,
І не милі ріки.
Сам стаю я не свій,
Ти моя навіки,
Я навіки твій...

Раптом почувся хриплий крик: "І яка вона трясця виє серед ночі під хатою?! А бодай йому позакладало! Сірко, та хоч гавкни, іророва душа! Я в хаті не знайду місця, а він у будці хропе! А ті виють під бузком, як на погибіль!". Це була баба Хівря. Хлопці переплутали хати.

Про жогом кинувся собака і зайшовся таким несамовитим гарчанням, що Вітьку й Федька наче вітром здуло. Аж біля Федькової хати зупинились. Тут Федько придумав дещо: відіслати поштою вірш у газету, щоб його надрукували. Так і домовились.

"Шановний товаришу Горобець!"

З того часу, як творчі муки Федька Котигорошка полинули до Києва, Вітька не знаходив собі місця. Чи надрукує газета їхній вірш? І Вітька жадібно гортав сторінки, до болю в очах вдивлявся в рядки. Батько не розумів, чому сина потягло до друкованого слова.

Одного ранку приятелі вирішили піти на пошту і запитати, чи немає їм листа. Раптом побачили, як до них йшла Галя. Вітьці здавалося, що вона пливла, ледь торкаючись землі стрункими ногами в білих черевичках та гордо несучи маленьку голівку з товстою косою. Через плече висіла сумка з газетами, журналами, листами – під час літніх канікул вона працювала листоношею. "Привіт, орел!" – дзвінко крикнула Галя і вдарила оторопілого Вітьку Горобця журналом по спині.

Вітька розгублено мовчав, бо всі думки повилітали з голови. Вітька мовчить та червоніє так зрадливо, що навіть білявий чубчик і той робиться червовим. Він не помітив, що Галя теж змінюється при зустрічі з ним: робиться веселою, щоки ледь-ледь рожевіють, оченята спалахують якимось сяйвом. Галя запила, де Жучок. Він був за спиною Вітьки і раптом сказав, що Вітька закохався. І тої ж хвилини Вітька зірвався з місця і чкурнув, тільки курява піднялася. Федько зітхнув і собі пішов.

Галя трохи постояла на місці, а потім наздогнала Федька і почала питати, в кого закоханий Вітька. Пообіцяла за відповідь купити халви. Федько проговорився: "Ти хочеш, щоб я за солодку халву сказав, що Вітька в тебе закоханий? Я свого друга навіть за тонну халви не видам. І не проси!".

Галя уникала дивитися на Федька і віддала йому лист для Вітьки.

Лист був з редакції. "Шановний товаришу Горобець! Ознайомились з вашим віршем "Як я Галю Козачок здорово кохаю". На жаль, твір не підходить нам по темі. Дивно, що ви, живучи в селі, не бачите, що зараз весна і довгоносики знищують посіви цукрових буряків. А замість боротьби з довгоносиками Ви пишете вірші про кохання. Напишіть

нам краще актуальну байку й засобами сатири затавруйте в ній довгоносики. Це буде якраз по сезону. Вивчайте класиків. З повагою. Літконсультант". Хлопці нічого не розуміли.

Зілля, що приворожує...

На другий день, читаючи "У неділю рано зілля копала", Федько Котигорошко зненацька лягнув себе по лобі й голосно вигукнув, що треба Галю приворожувати. Щоб не Вітька за нею сохнув, а вона за ним засихала. Хлопець побіг до баби Векли, котра добре зналася на травах і лікувала зіллям від усіх хвороб. Вона саме годувала курей у дворі. Федько, влетівши у двір, розігнав курей, ледь не збив бабу Веклу з ніг.

Баба Векла була маленька, зігнута, із зморшкуватим, сухим личком, спиралась на ціпок. Вона не дочувала. Федько просив хутчіше дати зілля, щоб приворожити Галю Козачок до Вітьки Горобця. Баба довго допитувалась. Федько пояснював, що треба, щоб Галя втріскалась у Вітьку, щоб сохла за ним день і ніч. Від крику Федька аж живіт заболів. І він про це теж сказав. Баба повела його в хату. Всюди - на вікнах, на лаві - лежали пучки трав, висіли, позатикані за сволок, виглядали з-за коминів, з усіх кутків. Стара довго перебирала то один пучечок, то інший, ходила в хижку, там шаруділа і нарешті принесла глиняний кухлик з якоюсь зеленкуватою рідиною, що пахла запашним чаєм. Дала Федькові і сказала пити. Він знизав плечима й, аби відчепитися, одним духом спорожнив кухоль. Напій був не таким уже й гидким. Баба ще сказала: "Поспішай, добрий молодець, бо швидко подіє... Не вступиш потім...". Федько кричав давати зілля, бо вже від крику живіт болить. Баба казала, що він уже випив зілля від живота.

І тут негадано в животі Федька так забурчало, що він, тільки ойкнувши, кулею вилетів з хати... Так і закінчилася історія з зіллям... Того дня Федько, раз у раз хапаючись за живіт, бігав у бур'ян та все бурчав, що глуха тетеря переплутала зілля.

Лише в надвечір'я Федькові трохи полегшало і до нього почав повертатися бадьорий настрої. Хлопець вирішив, що на помилках треба вчитися.

Федько готує агресію

Минув ще один день безнадійного Вітьчиного кохання.

Галя Козачок пташкою пурхала по Чаплях, розносячи пошту, і не відала й не гадала, яку тільки диверсію готував для неї тихий та непомітний Федько Котигорошко.

А розпочалася та диверсія з філософської дискусії між Вітькою і Федьком. Котигорошок радив переходити до дій. Він цілу ніч не спав і написав любовне посланіє від імені Вітьки. Послання було таке: "Дамі серця мого. Найпрекраснішій серед найпрекрасніших Галі Козачок од Вітьки Горобця любовне посланіє. О Богине!.. Доношу до Вашого відома, о найпрекрасніша серед усіх Дів вашого району, що я безтямно і до смерті закохався у Ваш образ і гину без Вас, як гине мандрівник у пустелі без краплини живлющої й зцілющої водички. О чарівнице! О, де Ви взяли чар і причарували мене навіки й полонили мене до могили?.. О мадонно!.. Ваші очі сяють для мене, як дві зорі серед мороку ночі, а Ваші губи - морські корали, а Ваші дрібні зубки - як два разки дорогого намиста, а шия у Вас лебедина, стан Ваш гнучкий, як

тополя, мова - як спів струмочка весняного, як спів соловейка на вранішній зорі, а посмішка Ваша - як теє яснее сонце! О Богине!.. Беручи до уваги моє палке й гаряче кохання до Вашої особи, прохаю Вас, розтопіть своєю посмішкою кригу моєї самотності, зігрійте моє самотне серденько. Як сонце, з'явилися Ви на моєму горизонті і своїм життєдайним промінням осяяли моє самотнє життя. Тож, беручи до уваги, що я не можу без Вас і дня прожити, закликаю Вас активно відгукнутися на щирий зойк мого палкого серденька і взяти найактивнішу участь в коханні, любити мене до смерті й призначити рандеву".

Після такого послання Вітька довго стояв, як прибитий, безпомічно кліпаючи білими віями. Хлопець признався, що не зрозумів нічого.

Лист мав віднести Федько.

Діалог про підготовку до штурму

Федько, після передачі листа, розповідав Вітьці, що Галя довго читала листа, довго стояла і дивилася на Федька (а в нього в цей момент уже штани мало не зсунулися), а потім сказала: "Передай Вітьці Горобцю, щоб він сьогодні о п'ятій годині наніс мені візит". Далі Федько пояснював, що робити: сісти з Галею на лавочку, зітхати, ніби збираєшся помирати, називати її "зіронько", "сонечко моє яснее", "ясочко". Якщо ж вона скаже, що не любить, то казати "У-у, зміюко лукавая!".

Вітька Горобець більше розгубився й злякався, аніж зрадів першому побаченню. Куди й поділася його хоробрість. Одне діло самому тихенько кохати, а друге, коли вона каже "приходь".

На Голгофу!

І пішов Вітька Горобець на перше побачення до Галі Козачок, як на страту. Вся чоловіча половина роду людського приречена пройти по цій дорозі. Тож будь мужчиною, Вітько, не треба так хвилюватися й губитися!

За Вітькою покійно котився вірний Федько. Вітька сказав, лишити його одного. Федько сів край дороги і зітхнув: "Яка тільки доля нещасна в мужчин, і чого дівчата не йдуть до нас самі?".

Вітька ледве ноги тягнув, бо, видно, зовсім відмовили йому крила. Ніби ж і сміливий хлопець, а так розгубився! І, як на гріх, жодний соловей не тьохкав. Лише на телефонному стовпі сиділа стара скуйовджена ворона з двома пір'їнами у хвості й недоречно каркала.

Ні, немає вже назад путі, тільки вперед! Ось уже видно кущі бузку, різьблені ворота, хвіртку. Вітька вже й пройшов дальше, та раптом на воротях Галя. Вона відчинила хвіртку і запрошувала.

Вітька сідає на лавочку, Галя теж присідає на краєчок. Перше хвилювання потроху зникає. До хлопця знову повертається здатність мислити, говорити. Він говорить про погоду. Вітька помічає, що в дворі повно квітів: айстри, жовті гвоздики, висока рожа, чорнобривці, нагідки, черевички, майори, нічні фіалки.

Вітька скощує очі і бачить близько себе тоненьку дівочу шию з маленькою синьою жилкою. Та жилка швидко-швидко пульсує. Потім його погляд надібує традиційні

дівочі ямочки на рожевих засмаглих щоках з ледь помітним ніжним пушком біля вух, ще вище Вітька бачить тонку брову, мов крило чарівної птиці. Яка ж вона гарна!

Вітька згадав, що пора зітхати. Та Галя щось продовжує розповідати про свою пошту. Тоді Вітька вдруге зітхає, але Галя не помічає. А вже за третім разом Галя спитала, чи Вітька не вдавився. Галя заходилася тарабанити хлопця кулачками по спині, і це ніби зовсім пробудило його.

Дівчина попросила сказати Федьку, щоб більше не писав таких посланій. Потім згадала, що треба наносити діжечку води. Попросила допомоги у Вітьки, назвавши його "Вітюньчик".

Після такого слова Вітька і цілий океан наносив би.

Діжечка виявилася здоровенною бочкою, відер на тридцять, але що вона означав в порівнянні з словом "Вітюньчик"? І Вітька заходився з такою енергією і таким запалом носити відра, що й землі під ногами не чув. Правда, після десятого відра запал трохи пригас, і хлопець, сівши передихнути, з жалем подумав: чого було не запросити на таке рандеву й Федька. І тільки подумав, а Федько вже із-за воріт виглядає і пошепки запитує: "Ну, як?". Удвох робота пішла значно жвавіше. "Я й не підозрював, що кохання таке важке", - зітхав Федько, тягнучи двадцять відро. Через годину, коли приятелі, стомлені, мокрі, із стогоном доливали останнє, тридцять третє відро, у двір впурхнула Галя і запросила ще й завтра на рандеву. Федько скоса поглянув на діжку й здригнувся.

Спали хлопці, як мертві.

О зміюко лукавая!!!

Другого вечора Вітька рубав дрова у Галі Козачок. А що він мав робити, коли, прийшовши на своє друге побачення, застав дівчину за прозаїчним рубанням дров.

Галя за таку роботу назвала його справжнім мужчиною. Як і першого вечора, Галя кудись зникла. Та Вітька того не помітив. Він рубав дрова.

Незчувся, як у двір зайшов Федько з кувалдою і двома клинами в руках: він знав, що дрова у Галі не рубані.

Робота закипіла.

Ось тут і сталося...

Федько саме підняв над головою кувалду, щоб добре розмахнутися. Вітька сидів і тримав клина. Удару не було.

Вітька звів голову і побачив, як городом йшла Галя із сином чаплівського фінагента Петром Білим. Вона весело сміялася до нього, і Петро теж сміявся. Петро був завжди прилизаний, напахчений, мамин синок, ябеда і боягуз, хвастун і брехун, якого Вітька терпіти не міг. В ту мить Вітька відчув, як сповзає із сьомого неба на грішну землю. "О зміюко лукавая!" - вимовив Вітька.

Федько говорив: "Жінки, вони на все здатні", підхопив кувалду та клини, ще раз

глянув на город. Хлопці пішли з подвір'я. Федько говорив, що це ще не страшна зрада. Згадати б хоча козака Чаплю.

Кажуть, що на місці нинішніх Чапель був колись хутір запорозького козака Данила. Добрий був козак Данило. Але мав ніс довгий та гострий, наче дзьоб. Прозвали Данила через той ніс Чаплею. Спершу хоробрий козак Чапля не горював ні від носа, ні од прізвиська. Але потім закохався у дочку шинкарки, красуню Оксану. Вона не хотіла козака з таким носом. Шинкарка сказала, що допоможе вмовити дочку. Отож Чапля й унадився в шинок. І чим більше він пив з приятелями і чим більші компанії з собою водив, тим привітнішою до нього робилася шинкарка. За літо Чапля пропив хутір, який поплив за борги прямісінько шинкарці в руки. І назвала вона той хутір Чаплі, на згадку про довгоносого невдачу, і віддала його своїй Оксані в придане, коди та одружувалася з молодим сотником.

Вітька вирішив викликати Петра на битву, на герць. "Тобто на дуель?" - уточнив Федько і запропонував себе за секунданта. Пообіцяв підчитати про дуелі у Пушкіна і все організувати.

Пора вставати, Вітю, на дуель. А ти все ще спиш із гарячим піском на животі, закоханий мужчино чотирнадцяти неповних років.

Зранку Вітьку будить Федько і говорить, що вже пора. Котигорошок знає різні прикмети, тому радить високо піднімати ноги через поріг, не озиратися, виходячи з хати.

І вони пішли. На поле бою.

Вітька Горобець крокує попереду, як і годиться, з гордо піднятою головою, Федько Котигорошко, підтримуючи в пазусі самопал, котиться за ним слідом і важко зітхає.

Самопал цілу ніч готував Федько. Він радий, що така важлива подія відбудеться за його участі.

Дуель

25 липня 1964 року. Сьома година ранку. Самопали вже заряджені. Секунданти уточнюють останні деталі дуелі.

Дуелянти похмуро стоять біля своїх бар'єрів на березі ставка і стараються не дивитися один на одного. Їх розділяють дванадцять кроків.

Федько говорить, що першим стріляє Вітька. Потім пропонує ще в останню хвилину помиритися. Вітька каже: "Якщо Петро хоче миритися, то хай відмовиться од Галі!". "Ніколи в світі!" - чвиркає Петро.

Секунданти роздали супротивникам по коробці сірників. Дуелянти звели самопали й націлили один на одного. Федько кричить до Петрового секунданта Юрка, щоб відійшов, бо його може садонуті. Побілілий Юрко, хлопчина років дванадцяти, Петрів сусід, котрий, власне, й пішов у секунданти тому, що був винен Петру п'ятнадцять копійок, позеленів, позадкував, а тоді кинувся тікати до села, тільки штани залопотіли. Ніхто й слова не встиг сказати, як його вже не було.

Раптом закричав Петро і теж почав зеленіти: "А хіба ви на-наспра-а-вді?.. Хі-хіба це не гра?".

Федько крикнув: "Вогонь!" і, впавши на землю, обхопив голову руками. Тріснув сірник, спалахнув. Вогник обхопив жовтяву порошину на запалі Вітьчиного самопалу. Вітька звів голову, глянув на Петра і... нікого не побачив. Петро нісся до села в хмарі куряви. Вітька в ту ж секунду відчув, як його руку з силою рвонуло вгору. Самопал не стрельнув, він вибухнув, наче бомба, вибухнув гулко, і клуб чорного кіптявого диму з вогнем вдарив Вітьці в обличчя. Щось з силою дзизнуло його по зубах...

Коли Вітька розплющив очі, розірваний, чорний од порошу самопал лежав долі і все ще димів. Обличчя пашіло жаром, а на зубах щось тріщало. Вітька сплюнув - і до ніг випав почорнілий од порошу зуб...

Виявилось, що Федько всипав більше порошу, бо хотів, щоб друг переміг. А самопал просто розірвало.

До місця дуелі біг чаплівський міліціонер Грицько Причепа, котрий мав вуличне прізвисько Даний Етап (часто повторював "на даному етапі"), і немилосердно сюрчав. Цього вже не було передбачено умовами дуелі.

Щоб дати змогу секундантові втекти, Вітька повільно побіг у протилежний бік, перечепився, впав. Доки він зводився, підбіг захеканий Причепа і схопив його за руку. Міліціонер сварився, назвавши дуелянтів двома дурнями. Вітьку повели як злочинця.

Арешт

Від пострілу, арешту крутилася голова, болів вибитий зуб, і що найгірше - настрої був нікудишній. Вітьку посадили у сараї. Привели і Петра, котрий прийшов з повинною. Петро говорив, що Гальки й бачити не хоче, а про дуель подумав, що це така гра. На городі він полов кукурудзу. Вітька від несподіванки впав на солому і розреготався на весь сарай: "Ха-ха-ха!.. Кукурудзу полов!". Вітька спитав, чому Петро раніше це не сказав, не було б дуелі.

Зайшов міліціонер Причепа. Двері залишив відчиненими. Сам сів на стільці біля виходу. Була сильна спека. Міліціонер скинув пояс з кобурою і сорочку. Він сказав, що прочитає хлопцям лекцію на тему: "Що таке єсть заборонена законом дуель, що таке єсть кохання і що таке єсть дурні". Регламент - дві години. Для виступу в дебатах - 15 хвилин. Раптом хтось покликав Причепу. Вітька неухважно глянув услід Причепі і від несподіванки аж свиснув. Біля стільця лежав пояс з кобурою.

У Вітьки ростуть крила

Одним стрибком Вітька опинився біля стільця і тремтячими руками схопив кобуру. Вітька сказав, що зараз прочитає Причепі лекцію на тему: "Що таке зброя і як нею користуються". Петро так перелякався, що поліз у солому, яка була на підлозі. Та коли Вітька відкрив кобуру, то побачив там... кусень хліба і два помідори. Петро виліз, а Вітька розділив порівну хліб, помідори і мовчки протягнув Петрові. Невдалі дуелянти в одну хвилину впоралися з хлібом, і Вітька лише сумно зітхнув: "Шкода, що в нього така мала кобура"

Зненацька за глухою стіною сараю почувся сердитий крик Причепи і розпачливий вереск Федька Котигорошка. Там щось вовтузилося, а потім стихло. По хвилі Причепа увів за вухо в сарай Федька з лопатою в руках. Вільною рукою Федько розмазував по

обличчю сльози і шморгав носом. Виявилось, що Федько хотів підкопати сарай і звільнити дуелянтів.

Причепач побачив, що його кобура відкрита, а обіду вже нема. І в цю мить у сараї з'явилася Галя Козачок. "Вітюнчику?! Ти живий?!" - крикнула вона радісно.

І сталося те, чого ніколи-ніколи не забуде Вітька Горобець: Галині руки, наче крила, здійнялися вгору, впали йому на плечі, і Галя рвучко притягла його до себе і припала губами до його обпеченої щоки.

І, сміючись, Галя потягла Вітьку за руку з сараю до колодязя, щоб умити. Причепач, Федько та Петро мовчки переглянулися. Лекція відмінилася.

Підсмикнувши штани, Федько покотився з сараю, не забувши прихопити з собою свою лопату. Біля колодязя він спостерігав, як Галя метушилася біля Вітьки, щось весело щебетала і хлюпала на Вітьку чистою водою.

Вітька радісно вмивався і відчував, як од тої чистої води, яку зливала йому Галя, у нього за спиною все ростуть і ростуть крила.

Частина друга. Голуба куниця.

Чаплівський цирульник

Одного разу у районній газеті було повідомлення, що "У селі Великі Чаплі мали відкрити голярню на предмет стрижки чоловіків". Після того повідомлення благополучно сплигло десять років. Згодом виявилось, що газета трохи переплутала деталі: збиралися відкривати не голярню, а пекарню, і не у Великих Чаплях, а в сусідньому селі Малий Кілометрик.

Тому чаплівські чоловіки "на предмет стрижки", як і раніше, змушені були вкотре топтати знайому стежку до самодіяльного голяра діда Левонтія. Молоді роки чаплівський цирульник провів у херсонських степах. Кажуть, кращого стригаля овець за нього не було по всьому півдню України. Але з тих пір, як Левонтію в бійці вибили праве око і він, недобачаючи, зіпсував шкіру на одній вівці, з лаврами стригаля йому довелося розпрощатися. Посумувавши, повернувся Левонтій на свою батьківщину і зробився головним чаплівським цирульником.

Федько Котигорошко порадив Вітьці постригтися, бо на побачення так іти не можна. Побачення було призначене на сьому годину вечора. Лишалось дві години до побачення, і Вітька прибіг до цирульника, вимагаючи швидко постригти його. "Я на Херсонщині і не таких баранів стриг, та й ті вволили чекати" - буркнув невдоволено дід Левонтій.

За другим заходом Левонтієва машинка почала сердито шамкати. Жуючи, засмикала волосся з таким ентузіазмом, що в хлопця рясно потекли сльози. Машинка повисла на потилиці з повними зубами волосся. Вітька трохи не заплакав від болю в потилиці й образи в душі. Він казав дідові, що можна купити і нову машинку. Та дід лише прочитав Вітьці мораль, бо його машинка стриже навіть голову колгоспу.

Левонтій трохи передихнув, а тоді заходився на Вітьчиній голові розбирати машинку. Знімав з потилиці по частинах і тут же, не поспішаючи, змащував олією. Та найстрашніше чекало хлопця попереду. Коли стінний годинник показав шість годин і п'ятнадцять хвилин, у машинці тріснула пружина. Дід відправив хлопця додому. Вітька просив хоч ножицями достригти. Але дід сказав, що ножицями так низько не візьмеш, як машинкою.

Та щастя десь ще завалалося і для Вітьки Горобця. Повагавшись, Левонтій все ж таки почвалав у двір шукати дроту на пружину. Наближалася сьома година. Може, Галя вже чекає на леваді. Вітька сьогодні збирався з дівчиною в кіно, та ще й на вечірній сеанс, як справжній мужчина.

Вже кілька тижнів минуло з часу дуелі, а Вітька все ще ніяк не міг заспокоїтися. Про дуель дізналося всеньке село. Усі потішалися над дуелянтами й вигадували різні комічні історії. Але чаплівські дівчата витягли Вітьку Горобця на високий та почесний п'єдестал "справжнього чаплівського мужчины" і ставили в приклад усім хлопцям.

Трагедія Федька Котигорошка

Федько стояв голяка біля корита і прав свої єдині штани. З флегматичним і невразливим Федьком сталася така жахлива історія, що навіть його, врівноваженого і спокійного, надовго вивела з себе.

Вітька не мав грошей на квитки у кіно, попросив допомоги у Федька, назвавши його Мессінгом. Про Мессінга Федько перечитав усе, що міг дістати, і таке порівняння із знаменитим феноменом телепатії приємно вразило товстуна. Він готовий був зробити для друга усе. Проте гір перевертати не став, а шаснув у сарай, набрав повну пазуху яєць і, жмурячись від повноти щастя, що схожий на Мессінга, запихтів до сільського буфету. Він мав продати яйця, щоб були гроші на квитки.

Біля конов'язі тупцяла гніда коняка, яка не підпускала до себе маленьке руденьке лошатко. Таке несправедливе й брутальне поводження із меншим вкрай обурило Федька. Забувши, що в пазусі два десятки яєць, "викапаний Мессінг" рішуче підійшов до коняки. Але в ту мить впав на коняку голодний ґедзь. Коняка мотнула головою. Удар дістався Котигорошкові, і він з двома десятками яєць у пазусі покотився. Підтримуючи руками штани, з холош яких витікала яечня, розлючений Федько чимдуж покурів додому, кленучи і коняку, і себе, і яйця, і навіть Мессінга.

Так, це була катастрофа

Але штани вже сохли, і до Федька поволеньки поверталися рівновага та спокій. Більше яєць у сараї немає, а Вітька ось-ось прибіжить.

Біля хвіртки раптом зупинилася знайома гніда коняка з рудим лошатком і заіржала, а в сідлі сидів міліціонер Грицько Причепка.

Даний Етап зайшов до хати. Виявилось, що біля буфету стояла не кобила, а кінь. А лошатко взагалі чуже, загубилося. Міліціонер бачив розбиті яйця, тому тепер приїхав і віддав Федькові карбованець.

Скільки буде двічі по два?

Ручного годинника Вітька не мав. Тому на побачення взяв хатній будильник, дарма,

що кишеня відстовбурчилася. Головне, що Вітька завжди скаже точний час, коли про те раптом запитає Галя Козачок.

Галя щось не приходила. Вітька все кружляє й кружляє між вербами. На ньому нові (сині в смужечку) штани й жовті рипучі черевики. Рукава білої сорочки по-парубочому закачані по лікті. На голові — бокс (таки домучив клятий Левонтій!), білявий чубчик непокірно стовбурчиться.

Хлопець мріє про ту щасливу мить, як між вербами з'явиться Галя. Хлопцеві хотілося утнути для Галі щось героїчне, щось таке лицарське.

Замріяний, Вітька й не помітив, як підійшла Галя - струнка й висока, в білому платті, зашаріла від швидкої ходи, а очі сяяли ніяково й радо.

Ходили поміж вербами, і Вітька розгублено мовчав, бо не знав, як поводитись і що говорити. Галя, схиливши голову набік, задумливо перебирала в руках квіти.

Вітя думав: "Де та грізна небезпека, котра загрожувала б його коханій?". Він міг би показати себе героєм. Щоправда, Галя - дівчина не з лякливих. Сам Причепа колись потиснув їй руку і подякував за відвагу. Він тоді їхав велосипедом мимо колгоспної ферми, звідти вискочив бугай Кордебалет. Причепі нічого не лишилося, як тільки кинути велосипед і оперативно видряпатися на телефонний стовп. Коли Галя з'явилася на вулиці, Причепа вже сидів на стовпі й так оглушливо сюрчав звідти, що аж дроти гули. А Кордебалет у відповідь люто ревів та все бив лобом у стовп, розгойдуючи його разом з Причепою. Галя відігнала бика, врятувавши Причепу. А зараз їй ніяка небезпека не загрожувала. Навколо було мирно й буденно. Пахло миром, вечоровим спокоєм, затишком. Сонце втомлено котилося до горизонту. Ні, не передбачалося небезпеки. Не везло Вітьці Горобцю, не везло...

Хлопець мовчав, і щоб він щось сказав, Галя запитала: "Вітю! А скільки буде двічі по два?".

"Казбек"

І тоді Вітька заговорив. З його уст так і сипались десятки історій, одна однієї цікавіша, одна однієї неймовірніша. Змінювались континенти й країни, острови й ріки, народи й епохи, звичаї та закони. Ганнібал і Македонський, Сагайдачний і Майн Рід, Галактика і середні віки.

Але це - в думках. А вголос, як не силкувався, а все ще не міг нічого путнього видавити з себе.

Йшли вузькою звивистою вуличкою, що вела з левади у центр села до клубу. Вітька був радий, що вірний Федько таки роздобув для нього карбованця, і він тепер купить Галі квиток, як справжній мужчина.

А поки що хлопець елегантним жестом (принаймні так йому здалося) витяг з кишені коробку "Казбеку". Він не курив і терпіти не міг їдкового тютюнового диму. Але всезнаючий Федько авторитетно заявив, що всі закохані неодмінно смалють цигарку за цигаркою у всіх романах, повістях, кінофільмах.

Подавивши в собі огиду до тютюну, запалив цигарку, затягнувся і хрипло закашляв. Галя здивувалася, а Вітя так закашлявся, що викинув цигарку. Та раптом почув

жіночий вереск: "Рятуйте!!! Якась трясця підпалила!!!". Виявилося, що Вітька кинув недогарок під очеретяний тин і він зайнявся. Біля двору бігала язиката Пріська Деркач, прозвана в селі за довгий язик Тиліхвоном, і, б'ючи об поли руками, щодуху лементувала: "Пужар!.. Горю!.. Тушіть!". Вітька кинувся до Пріськи і спитав, де відро. "Пужар!.. Горю!.. Тушіть!" – не чуючи й не бачачи нічого, галасувала Пріська. Доки знайшов відро та витяг з колодязя, над тином витанцьовувало полум'я. А на селі вже гудів гул, хряпали двері, дзенькали відра, і по сухих грудкуватих дорогах панічно торохтіли підводи.

Пожежу загасили швидко. Тину згоріло мало, метрів з півтора, а решту рятівники в поспіху розтягли й розкидали по вулиці і навіть ринули було валяти тин у Прісьчиної сусідки.

Коли все притухло і лемент вщух, а дядьки й тітки галасливо вмивалися біля колодязя, примчала пожежка. Дужі хлопці-молодці, аби не везти води назад, облили на всякий випадок Прісьчину хату і задоволені поїхали догравати у доміно.

Тільки тоді Галя розшукала у натовпі Вітьку.

Хлопець думав: "Раз трапилось показати себе, та й те, коли сам підпалив бабі Прісьці тин. Треба ж було кинути цигарку. Чого доброго, міг півсела з димом пустити".

Коли зайшли до клубу, докручувалася добра половина фільму. Довго в п'яті шукали вільного місця. Вітька, водячи Галю за руку, волів, щоб те місце не скоро віднайшлося. На екрані щось тріщало, ревла, стріляло й кричало, а Вітька все водив і водив за собою Галю, міцно стискаючи маленьку руку. Його штовхали: "Куди прешся на голови?!". А хлопець нічого не бачив і не чув, тягаючи за собою покірну дівчину, доки їх силоміць не посадили.

Вся зала принишкла в очікуванні поцілунку героїв фільму.

І раптом у Вітьчиній кишені голосно задеренчав будильник, який все деренчав і деренчав, ніби хто проколював його шпагою.

Поцілунок був зірваний.

Ой співали цвіркуни, заливалися...

Вони йшли, побравшись за руки, а куди – і самі не знали. Простували просто так, як просто так ходять ночами закохані. Слухали невидимих цвіркунів. І сталося чудо: якийсь особливо меткий і голосистий цвіркун заспівав у Галиних косах. Галя стояла зачарована, приголомшена, боячись ворухнутися, навіть кліпнути віями, притискала руки до грудей, аби стримати серце, аби воно билось не так бентежно й лунко, аби не сполошило цвіркуна.

І Вітька застиг зачарований, трепетний і теж боявся дихнути й жмурився, боячись радісними блискучими очима стривожити співака. Відчув себе найщасливішою людиною.

Од радості й щастя, що переповнювали його вщерть, хлопець стиха дзвенів юним сміхом. "Я й не знала, що ти так гарно смієшся", – шепотіла дівчина. А Вітька відповідав їй, що він найщасливіший у світі, бо найкраща дівчина планети Земля йде поруч з ним.

Стояли на тому місці, де зовсім недавно відбулася дуель і де гримів постріл кохання. Вітька спрагло зазирає у темні дівочі очі. Незчуєся, як припав губами до напіввідкритих, бентежно-тремтливих, але відчайдушно покірних вогників-губ...

І здригнулась планета Земля...

Щоправда, в ту мить, як здригнулась планета і народився перший поцілунок, біля ставу пролунало здивоване і вражене: "Хі-і! Оце так Ві-і-тька-а! Ну й дає!".

Закохані відскочили одне від одного так стрімко і так рвучко, немовби їм під ноги впала й люто засиччала індійська кобра. Кобри ніде не було, а метрів за десять од закоханих, стояв та привітно й добродушно всміхався... Федько Котигорошко. В першу мить Вітька хотів було розкритися і кинутися на приятеля з кулаками та, глянувши на його безгрішну і сяючу посмішку, стримався.

Галя весело сміялась, а Вітька сердито супився і щось бурмотів собі під ніс швидко, запально.

Лише тепер Вітька побачив, що мирний і добродушний Федько мав незвичайний вигляд: за поясом у нього стирчала сокира, в одній руці він тримав вила-трійчата, а в другій - великий кухонний ніж. Федько пояснив, що передавали по радіо, що з пересувного звіринця в Одесі вискочив лев і його вже три дні не можуть спіймати.

Вдруге поцілувати Галю Вітька вже не відважувався. Кляв працівників звіринця, що так необачно проморгали в Одесі лева. Довелося під охороною Котигорошка повертатися в село.

Дарунок

Федько докоряє Вітці, що ще не подарував Галі жодного подарунка. Наприклад, міг би купити з півкілограма цукерок, тільки не подушечок чи барбарису, а тих, що сорок копійок сто грам. Або печива чи плиточку шоколаду "Оленка". Тільки не було грошей. І тут Федько придумав.

У діда Свирида, якого в селі дражнять Кісточкою, поспіли сливи.

Його називали Кісточкою, бо збирав кісточку сливові чи вишневі, де тільки знаходив. А не дай боже побачить, як хто їсть фрукти і викидає кісточку, то й зовсім розкритися. Потім усі кісточку садив і роздавав людям деревця. Кращого садка, як у діда, не було. Про сливи ж і говорити не доводиться...

Прийшов Федько Котигорошко і переліз через верболозний тин... Сливи висіли густо, апетитно, ледве тримаючись на пожовтілих хвостиках. Були вони м'які, запашні й такі солодкі, що губи злипалися. Куди тому шоколаду до цих слив!

Взагалі Котигорошко був проти того, щоб лазити по чужих садках, але, по-перше, сливи були дуже солодкі, а по-друге, у Вітьки Горобця бракувало грошей на шоколад.

Федько вже нашматував їх півпазухи, як з хати вигулькнув дід Свирид: "А щоб тебе трясця трясла й не переставала!". Дід закричав на все село. Федько, незважаючи на свою вайлуватість і неповороткість, вилетів із садка, мов куля з рушниці і з усього

розгону налетів на комірника Сидора Гуску. І раптом з комірникових штанів і пазухи так і сипонуло зерно! Федько, зопалу не розібравши в чім річ, заверещав не своїм голосом, аж де не візьмись – Грицько Причепка. А з переляканого комірника, мов з розірваного лантуха, все сипалось і сипалось зерно. Ойкаючи, він хапався то за штани, то за пазуху, але зерно текло, як вода. Причепка просив Федька прийняти подяку за затримання злодія. "Потім, потім з подякою", – скромно відмахнувся Федько й, підтримуючи руками пазуху з потовченими сливами, шмигнув у бокову вуличку. Принишк у бур'яні, не дихаючи.

Народні прислів'я про кохання

В ніч на 25 серпня 1964 року доля Галі Козачок була вирішена. Хоча вранці дівчина, наче й не було нічого, з'явилася на пошті, а по обіді з товстою сумкою на боці вже снувала по вулицях і дворах і хоч була вона весела й привітна, доля її, повторюємо, була вирішена. Недарма Федько, обіклавшись книжками й зошитами, просидів усю ніч в сараї, багатозначно сказавши перед цим на Галину адресу: "Ну, постривай, ти в мене дострибаєшся!".

Зранку Федько розбудив Вітьку і сказав, що перечитав усі народні прислів'я про кохання, одне з них: "Любов сильніше смерті". А потім Федько сказав, що Вітьці треба одружитися з Галею, бо народна мудрість говорить: "Коли любиш – так женись, а не любиш – відступись!" Вітька був приголомшений, вкрай здивований і вражений. Федько переконував: Галя хтозна-що про Вітьку подумає. Любить, навіть поцілував раз, а женитися не хоче. Ні, треба негайно брати хлібину і йти свататися.

Котигорошок сказав, що буде сватом і зробить так, що Галя й писнути не встигне, як буде засватана. А коли засватана, то хоч-не-хоч, а заміж іди. Навіть приказка є: "Засватана – як продана!".

Вітька погодився, а Федько вже побіг у сільмаг по хлібину.

Турецький охотник

25 серпня 1964 року у чотирнадцятилітньої Галі трапилось диво: до хати прийшов маленький і товстенький весільний сват з білою хлібиною в руках, став на порозі і привітався. Соломія Кіндратівна, Галина мати, низенька рухлива жінка років сорока, кинула на прибулого веселим чистим оком і співуче відповіла на привітання.

Галя відклала книжку і запросила Федька проходити в хату. Але тут: "А я вам і не Федько. Охотник я турецький", – буркнув Федько. Мати запитала, куди ж він йде. "За голубою куницею йду!" — відповів Федько і продовжив, за українським звичаєм: "Я, значить, із землі турецької. Випала у нас пороша. Пішов я, значить, шукати звіриного сліду. От іду та й іду собі, сліду катма, коли це навстріч мені князь. "Ей ти, охотник, – каже він, – поможи мені, бо не сплю, й не їм, і спокою не маю. Трапилась мені голуба куниця – красна дівця. Пособи мені спіймати ту куницю. Десять городів тобі дам, тридев'ять кладів золота". Пішов я по сліду. По всіх городах був, у Туреччині всі усюди виходив, усі царства облазив – ніде не видно голубої куниці. А князь каже: "Мені тільки Галю Козачок, бо іншої куниці й даром не хочу". Пішов я, значить, вдруге. У ваш двір слід мене привів, у вашій хаті голуба куниця сховалась. І кажу я вам: віддайте за

нашого князя та вашу голубу куницю!".

Галя так знітилась, що не знала, що й діяти. Жарт це чи серйозно? Ах, яка там серйозність, звичайно, жарт. Але чому при матері? "То що ж ти відповіси, голуба кунице?" - звернулася до неї мати. Запитувала серйозно, навіть суворо. Але Галя бачила в глибині її променистих очей, що пірнули в сітку зморшок, нестримний сміх. Галя сказала Федькові облишити витівки. "Гарні мені витівки! - аж обурився Федько. - Буду я заради жартів купляти в сільмазі білу хлібину за двадцять дві копійки, коли є й за шістнадцять". Виручила Галю мама: "Народна мудрість говорить: поспішиш - людей насмішиш". І попросила часу подумати: десять років.

Виряджаючи свата, Соломія Кіндратівна в сінях щось насипала йому в кишеню.

"Вітька+Галя"

Вітька і Федько стояли під явором, похнюпивши голови. Федько намагався втішити друга: Наполеонові точно було гірше, коли під Ватерлоо битву програв, а Байду взагалі турки за ребро чіпляли. Але історія була поганим бальзамом для Вітьки. Він був радий, що не дали гарбуза, а лише гарбузового насіння насипали у кишеню Федька.

Федькові здавалося, що гарбузового насіння для того насипали, щоб полузати і гарненько подумати. Сват з молодим лузали й думали. Десять років - час величенький, але що вдієш. Треба зачекати. Справжня любов все життя чекає. Раптом Федько витягнув ніжик і видряпав на яворі "Вітька + Галя". Хай знають усі!

Гарячий пісок - ліки універсальні

І сниться Вітьці Горобцю дивний сон. Біжить куниця - голубі іскри розсипає, а він - за нею. А голубі іскри так і сиплються, і куниця аж спалахує дивним голубим сяйвом. На десятий день здоганяє голубу куницю. Ось-ось схопить її... І тільки руки простягнув, а тут хтось як крикне: "Куди ж ти ото руками?! Іч, який швидкий!". А позаду пихтить Федько і хникає, що закохався, але не знає у кого.

...Уві сні Вітька так голосно кричав і так безладно розмахував руками, що зовсім сполошив матір, яка подумала, що в сина гарячка.

А ліки у матері були універсальні: гарячий пісок. Нагріла його швиденько, в торбинку засипала - і синові на живіт поклала, по доброті своїй не відаючи, що синові ще десять років бігти степами, бігти ярами, бігти лісами за голубою-голубою куницею.

Чи здожене він колись голубу куницю? Поживемо - побачимо.